

Zemědělci ve středověku II – pohřební ritus a lidé

ZEMĚDĚLCI VE STŘEDOVĚKU

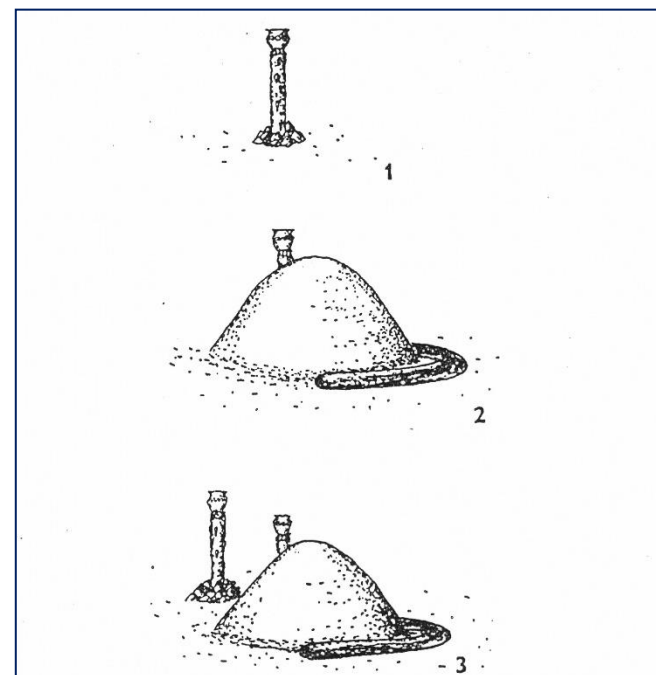
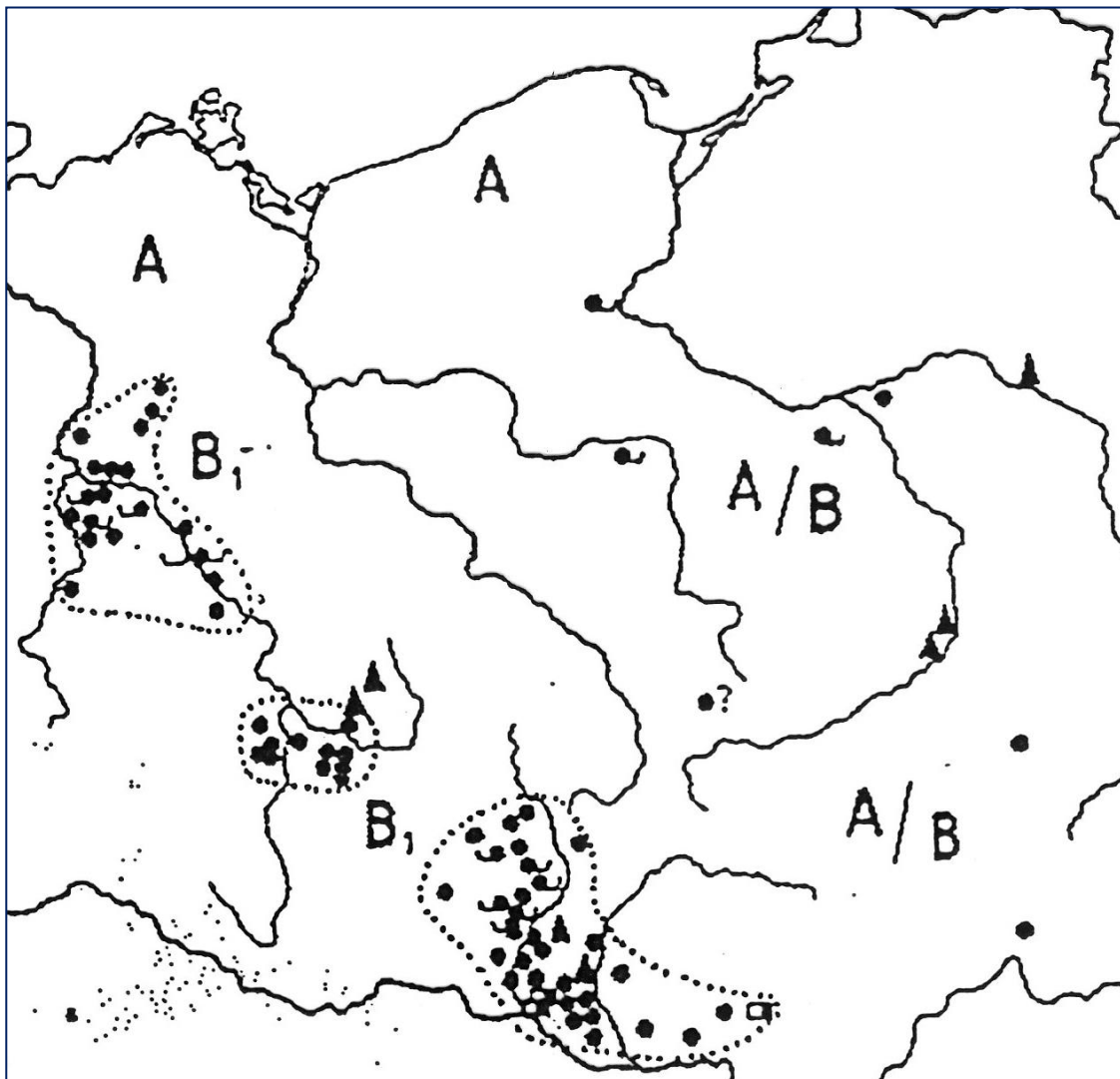
církevní poplatky, desátky
DUCHOVENSTVO

daně
PANOVNÍK

poddanské dávky, robota
ŠLECHTA/VRCHNOST

POHŘBÍVÁNÍ V 6. AŽ 8. STOLETÍ

Jamkové a popelnicové hroby

Mohyly a mohylníky od 7./8.stol.

Avarové, přechod na kostrový rítus

Žárový pohřební rítus

POHŘBÍVÁNÍ V 9. AŽ 12. STOLETÍ

Pohřeb nespáleného těla – inhumace

Skupinové pohřbívání → řadová pohřebiště

Předkřesťanské praktiky vs. Vliv křesťanství

Charakteristická hrobová výbava

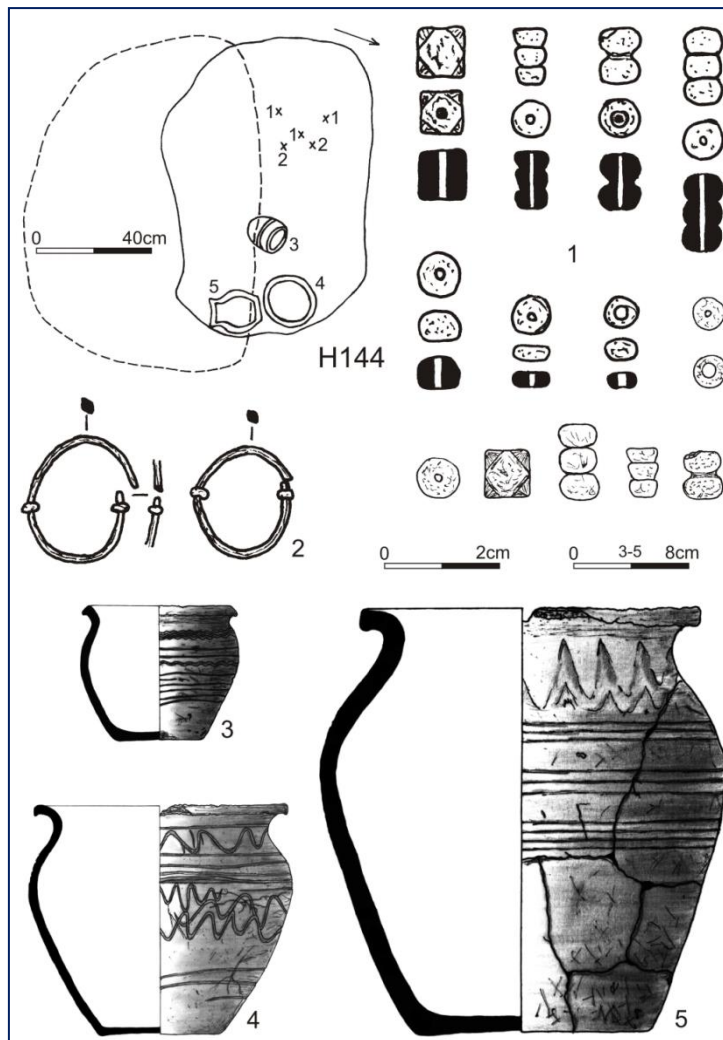
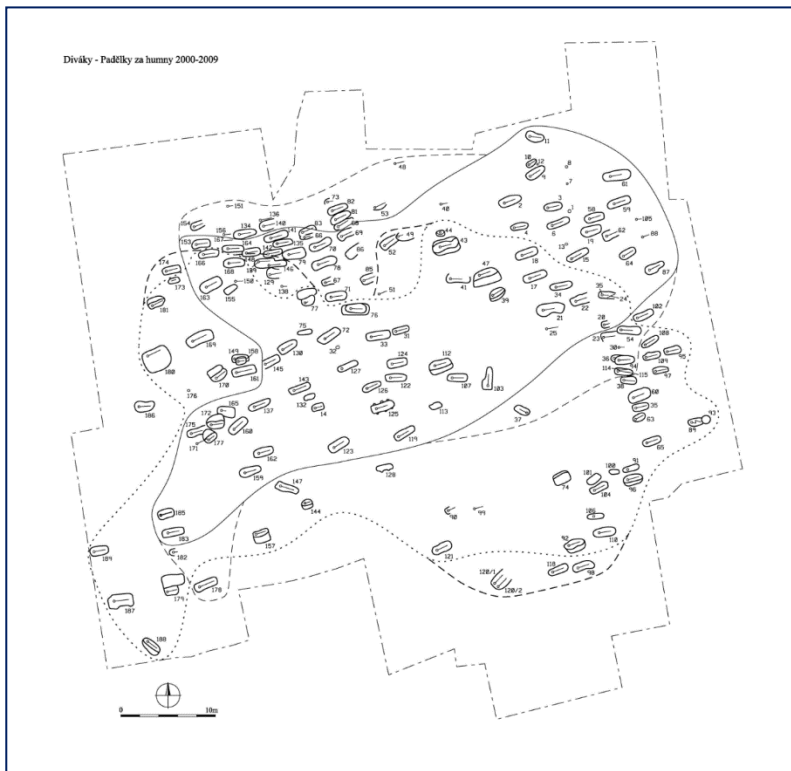
Mince

12. století – počátek farní organizace a změna polohy pohřebiště

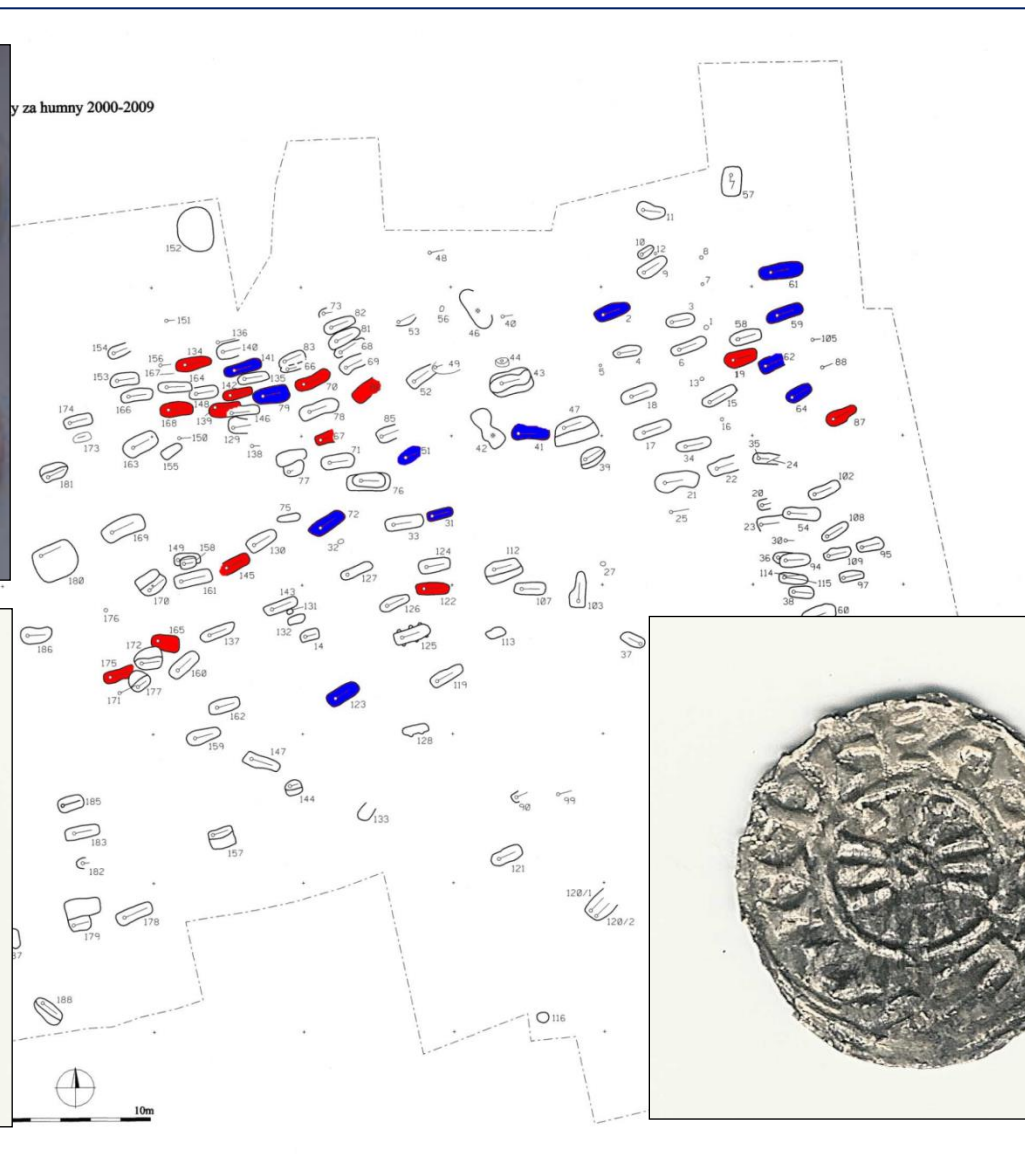

POHŘBÍVÁNÍ V 9. AŽ 12. STOLETÍ

DIVÁKY – PADĚLKY NAD HUMNY

Pohřbívání v 9. až 12. století

Diváky – Padělky nad humny

Hroby s mincemi z 11. století

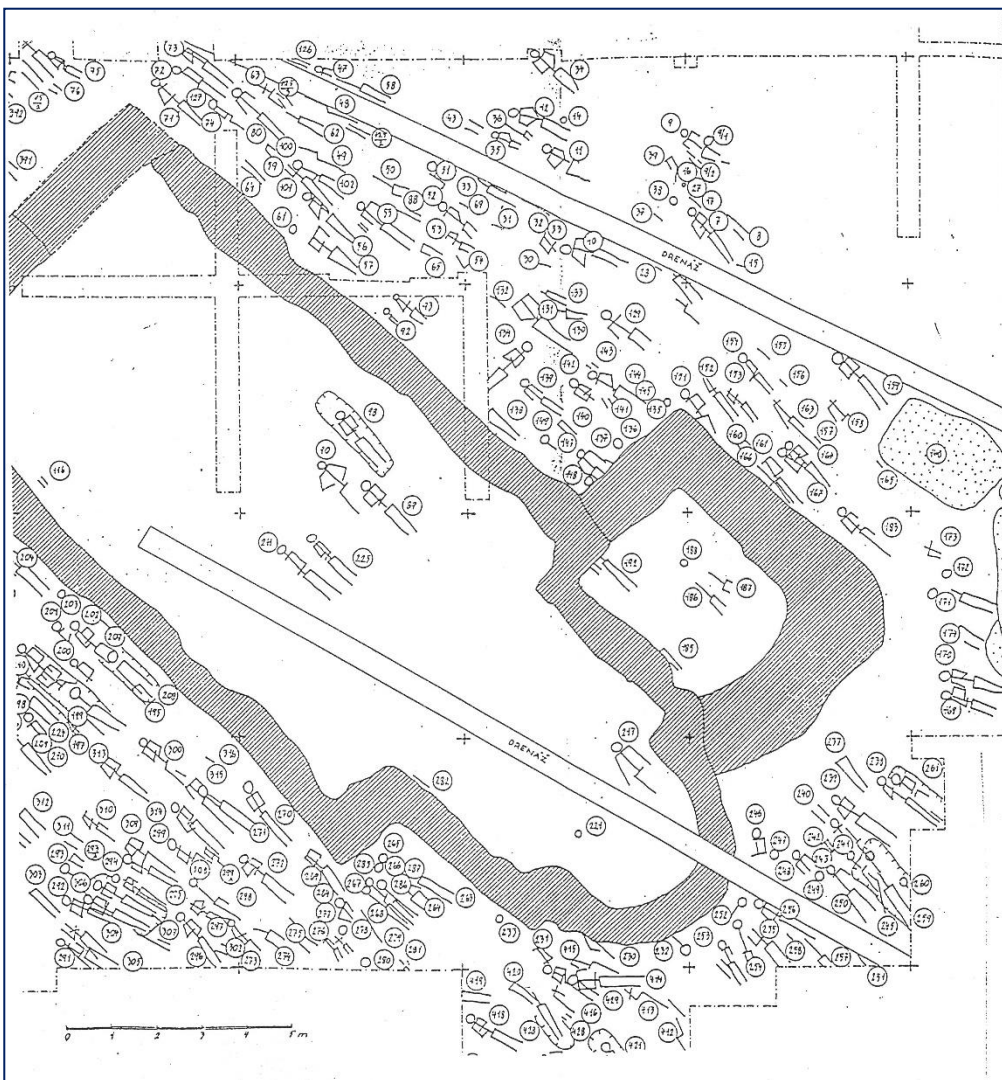
ČERVENÉ – MORAVSKÉ

MODRÉ – UHERSKÉ

Viatikum

POHŘBÍVÁNÍ OD 13. STOLETÍ

- od 12. století pohřbívání na kostelních hřbitovech
- církevní kontrola → farní síť → hřbitovy u farních kostelů
- pohřbívání ve vymezeném a vysvěceném prostoru → porušování starších hrobů → karnery, ossaria
- tělo uloženo na znak s rukama na bříše nebo prsou, pohřby na prkně, přímo do země, v rakvích (ojedinělé), do staršího hrobu; způsob pohřbu jako odraz sociálního statutu
- v hrobech součásti oděvu, brousky, mince, srpy, klíče, vzácně nádoba; nože/nůžky jako doklad pověrečných praktik (ženy)

POHŘBÍVÁNÍ OD 13. STOLETÍ

Narvice, z. střed. ves u Pohořelic, Tasov

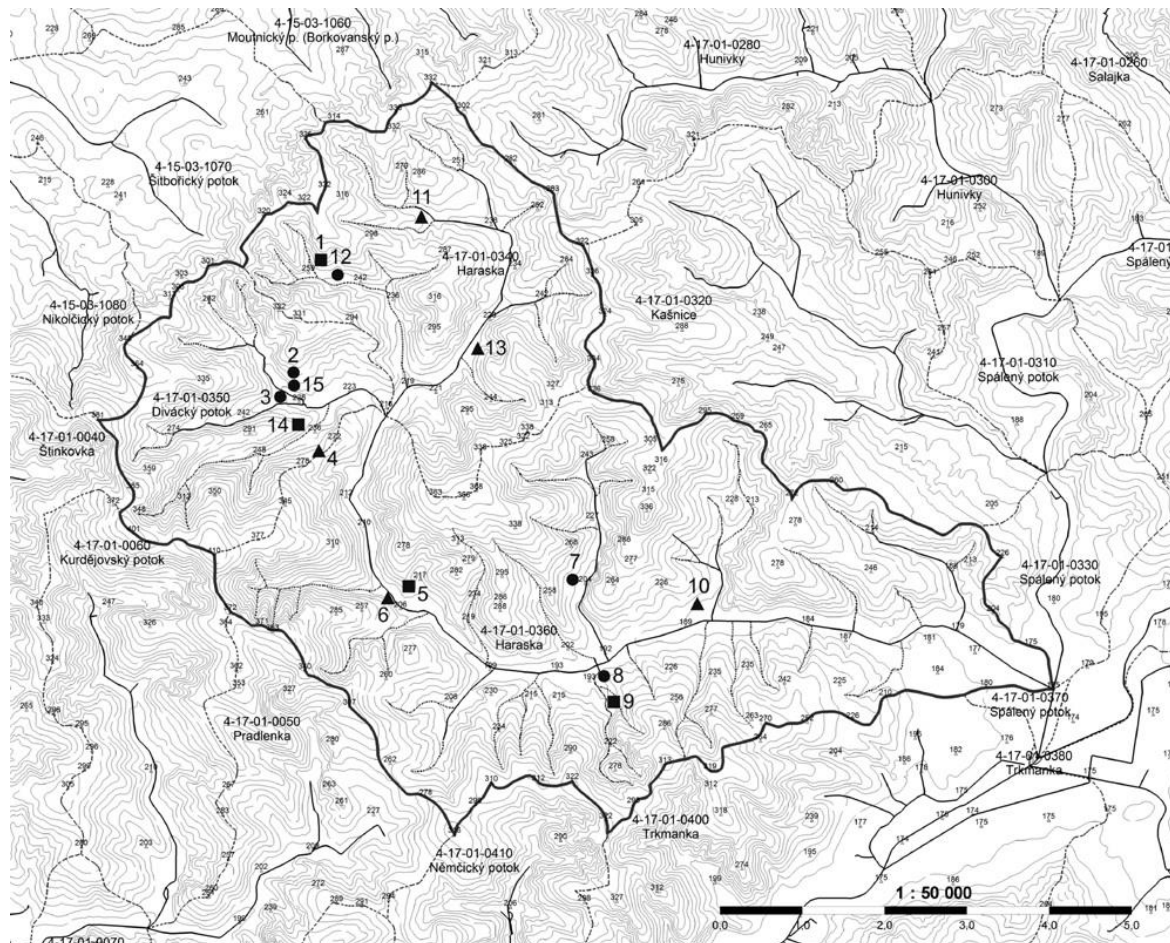

ŽIVOT A SMRT STŘEDOVĚKÝCH ZEMĚDĚLCŮ

DIVÁKY – PADĚLKY NAD HUMNY

MIKROREGION POVODÍ HARASKY – OSÍDLENÍ VE STŘEDNÍ A MLADŠÍ DOBĚ HRADIŠTNÍ

podle Unger 2012

pohřebiště

sídliště

ojedinělý nález

- 1 Šitbořice, Staré hory (P) - SDH
- 2 Diváky, Košiar (S) – Starší DH
- 3 Diváky, Památník Bří Mrštíků (S) - SDH
- 4 Diváky, Díly v zelách (P) - SDH
- 5 **Boleradice, Randle** (P) - SDH
- 6 Boleradice, intravilán (P?) - SDH
- 7 Klobouky, Přestavky (S) – SDH + MDH
- 8 Morkůvky, Topolany (S) – SDH + MDH
- 9 **Morkůvky, Hotářský kopec** (P) - SDH
- 10 Morkůvky, Pastviska (S) - SDH
- 11 Klobouky, Martinice (S) - SDH
- 12 Šitbořice, Pod líchama (S) - SDH
- 13 Klobouky, Pod Šturénem (S) - SDH
- 14 **Diváky, Padělky nad humny** (P) – SDH + MDH
- 15 Diváky, Suchý řádek (S) – SDH + MDH

Diváky „Padělky nad humny“

Diváky „Padělky nad humny“

- 90. leta 20. století, zemědělská činnost → nálezy mincí, keramiky, lidských kostí → pohřebiště z doby hradištní
- 2000-2014 záchranný archeologický výzkum; Katedra/Ústav antropologie + ÚAPP Brno, v. v. i.; vedoucí výzkumu: J. Unger, T. Mořkovský, R. Pěnička, P. Kos, J. Němeček
- polykulturní lokalita: MMK, KZP, věteřovská sk., velatická k., novověk

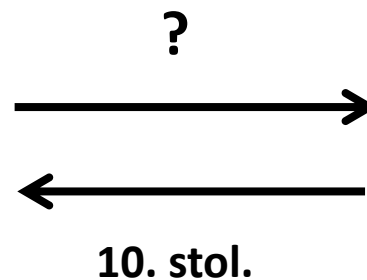

Diváky „Padělky nad humny“ – pohřebiště ze střední a mladší doby hradištní

Starší doba hradištní (800-950)
119 hrobů

raně středověké pohřebiště s 230
kostrovými hroby; 2 období

Mladší doba hradištní (950-1200)
111 hrobů

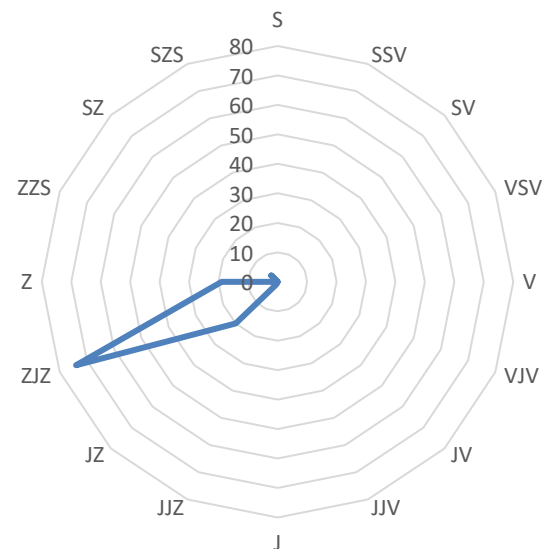
Pohřebiště ze střední doby hradištní v Divákách

ostrožna, 1-2 km J - JZ, 240-280 m n. m. (vlastní pohřebiště 250-265 m)

rozsah: c. 100 x 80 m

d. 200 cm
š. 75 cm
hl. 106 cm

d. 100-292 cm
š. 40-214 cm
hl. 21-214 cm

Tvar hrobové jámy	Počet hrobů	%
obdélníkový se zaoblenými rohy	82	69,5
obdélníkový	18	15,3
nepravidelný obdélníkový se zaoblenými rohy	8	6,8
oválný	5	4,2
nepravidelný obdélníkový	2	1,7
nepravidelný oválný	2	1,7

Pohřebiště ze střední doby hradištní v Divákách

H 226, ♂ 45-55 let

H 125, ♂ 30-40 let

- stupňovitá úprava dna
- trámová konstrukce
- výklenky
- dřevěné obložení/rakve

- obložení kameny?
- vystýlání?

H 170, ♀ 20-25 let

Pohřebiště ze střední doby hradištní v Divákách - nálezy

100 hrobů – 84%

Bojovnícká výstroj a zbraně

(kopí, 2 páry ostruh, sekera, 4 šipky)

Předměty denní potřeby

(31 nádob, 59 nožů, 14 přeslenů, 2 srpy, 3 ocílky, vědro)

Součásti oděvu

(7 gombiků, 10 přezek, kování opasku)

Šperky

(65 náušnic, 2 prsteny, 191 korálků)

Ojedinělé předměty

(ulita, pinzety, útržek kůže)

Jak tehdejší zemědělci vypadali?

- zachovalost velmi špatná; vliv půdních podmínek
- odhad pohlaví, věku, výšky postavy

114 jedinců

40 nedospělých j.

74 dospělých j.

24 mužů

46 žen

4 neurč.

Diváky – Demografie

	Hd		Hk ₀₋₄ (0%)		Hk ₀₋₄ (-2%)	
	N	n%	N	n%	N	n%
nedospělý	40	35,1	143	65,9	621,2	89,4
dospělý	74	64,9	74	34,1	74	10,6
celkem	114	100,0	217	100,0	695,2	100,0

$e_0 = 30,1$ let

$e_0 = 16,7$ let

$e_0 = 6,7$ let

míra přirozeného přírůstku (r) : - 5,2% → populace stagnuje, úmrtnost převyšuje porodnost

korekce věkových kategorií, především jedinců do 1. roku života a dětí zemřelých do 5. roku

Diváky – NEDOSPĚLÍ

	Hd		Hk ₀₋₄ (0%)		Hk ₀₋₄ (-2%)	
	N	n%	N	n%	N	n%
1-5 let	19	48,7	121	85,8	599,2	96,7
6-10 let	9	23,1	9	6,3	9	1,5
11-15 let	3	7,7	3	3,1	3	0,4
16-20 let	8	20,5	8	5,6	8	1,2
Celkem	39	100,0	141	100,0	619,2	100,0

	Hd		Hk ₀₋₄ (0%)		Hk ₀₋₄ (-2%)	
	N	n%	N	n%	N	n%
1 rok	3	15,8	46,8	38,7	219,9	36,7
2 roky	3	15,8	74,2	61,3	379,3	63,3
3 roky	2	10,5				
4 roky	7	36,8				
5 let	4	21,1				
Celkem	19	100,0	121	100,0	599,2	100,0

Plod, 8,5 i. u. m.
(H 120, ♀ 35-45 let)

Diváky – DOSPĚLÍ

1. Podle pohlaví

	X1 + X2 + X3		X2 + X3		X3	
	N	n%	N	n%	N	n%
Muži	24	34,3	20	38,5	3	42,9
Ženy	46	65,7	32	61,5	4	57,1
CVU	70	100,0	52	100,0	7	100,0
Celkem dospělí	74	94,6% z 74	74	70,3% z 74	74	9,5% z 74

IM = 521,7

IP = 1 : 2

IM = 625,0

IP = 1 : 1,6

IM = 750,0

IP = 1 : 1,3

Kam se poděli diváctí muži?

2. Podle věku

	N	n%
20-39 let	37	50,7
40-59 let	32	43,8
60+ let	4	5,5
CVU	73	100,0
Celkem dospělí	74	98,6% z 74

- do 30 let → 20 jedinců
- nad 60 let → 4 jedinci

Diváky – DOSPĚLÍ

3. Podle věku a pohlaví

	M1 +M2 + M3		M2 + M3		M3	
	N	n%	N	n%	N	n%
20-39 let	8	34,8	6	31,6	1	33,3
40-59 let	13	56,5	12	63,2	2	66,7
60+ let	2	8,7	1	5,1	-	-
CVU	23	100,0	19	100,0	3	100,0
CM	24	95,8% z 24	24	79,2% z 24	24	12,5% z 23

$e_{20} = 26,4$ let

$e_{40} = 12,8$ let

Muži – „starší“ věk

Ženy – „mladší“ věk

	F1 +F2 + F3		F2 + F3		F3	
	N	n%	N	n%	N	n%
20-39 let	26	57,8	21	65,6	3	75,0
40-59 let	17	37,8	10	31,3	-	-
60+ let	2	44,4	1	3,1	1	25,0
CVU	45	100,0	32	100,0	4	100,0
CM	46	97,8% z 46	46	69,6% z 46	47	% z 46

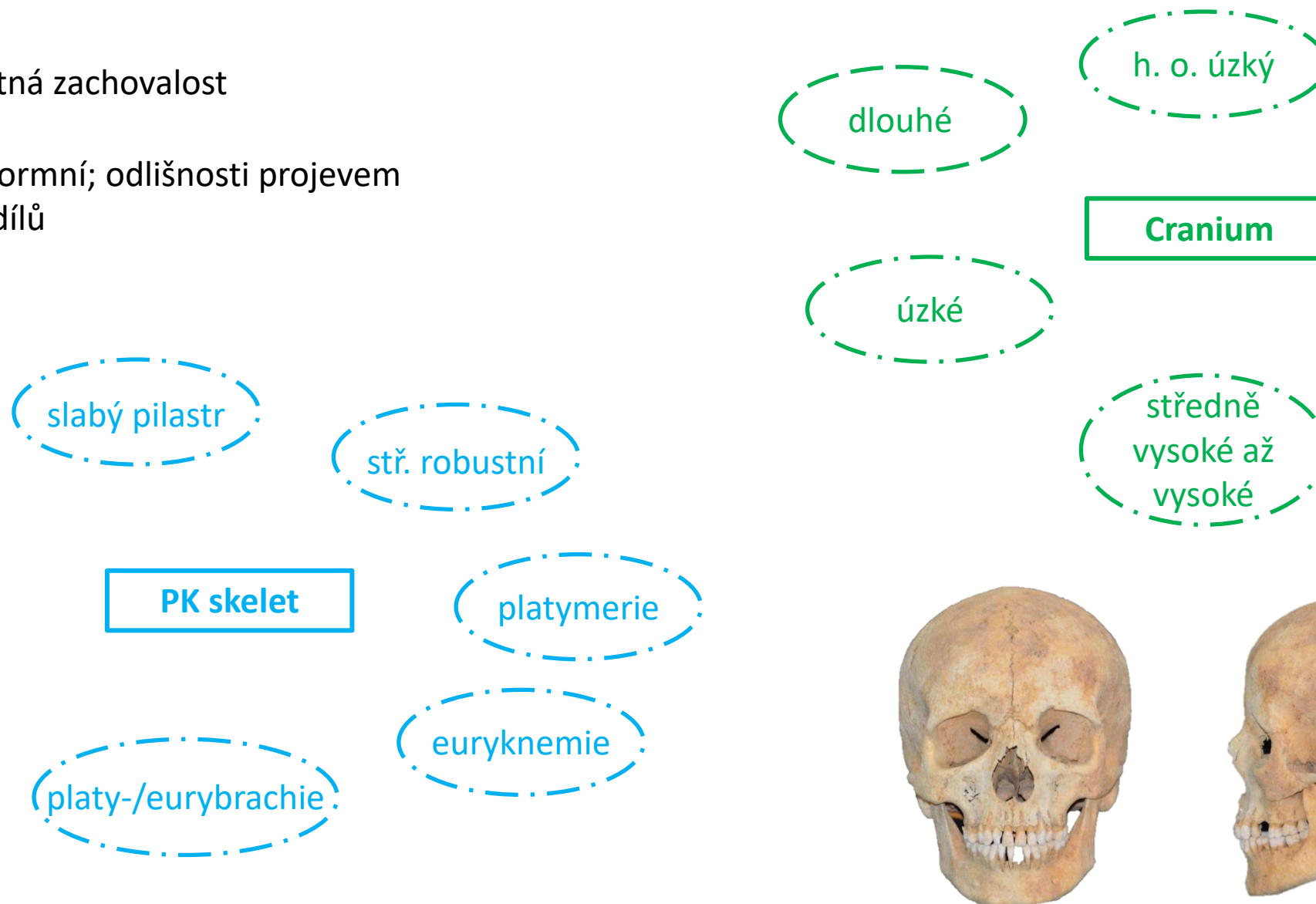
$e_{20} = 19,1$ let

$e_{40} = 12,4$ let

Diváky – Osteometrie

- málo dat; špatná zachovalost

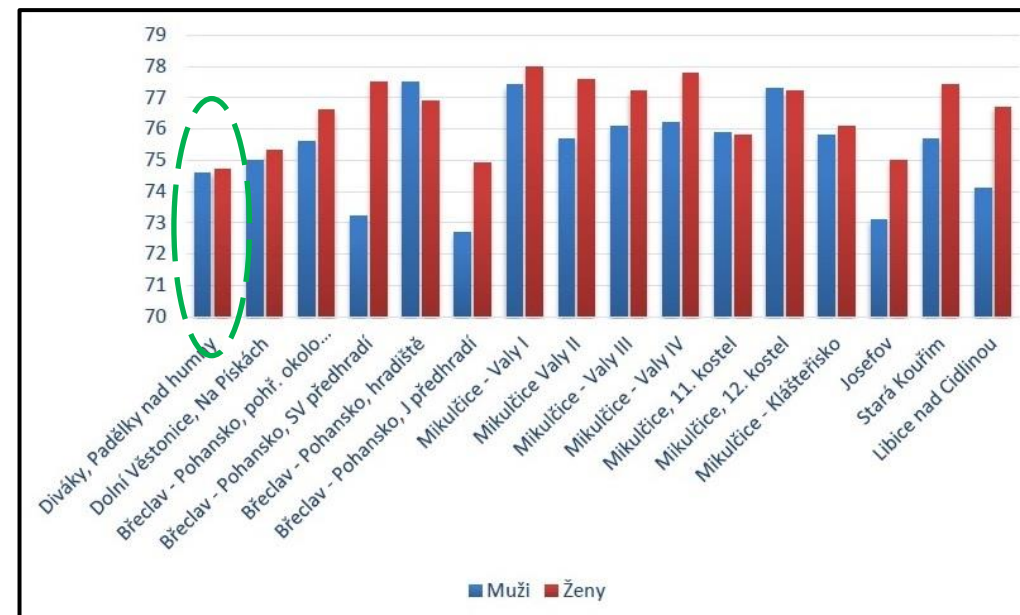
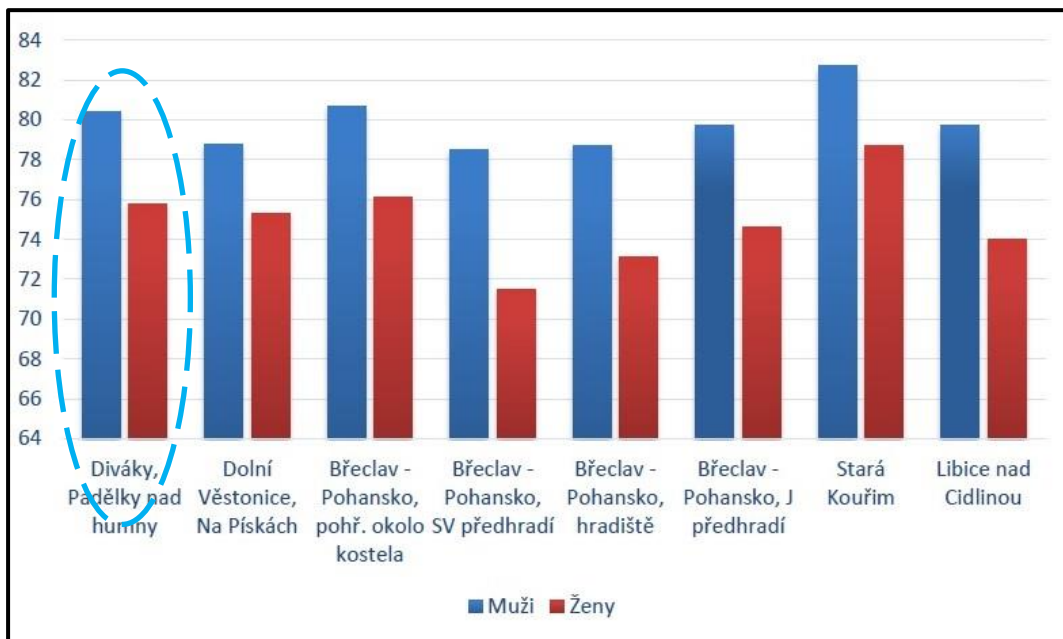
- populace uniformní; odlišnosti projevem pohlavních rozdílů

Diváky – Osteometrie

index platymericus

SR, ↑slabý pilastr, platymerie → hyperplatymerie, euryknémie

I1 – index cranialis

↓dolichokranie, ↑akrokranie, ↑chamaekranie, ↑mesorhinie

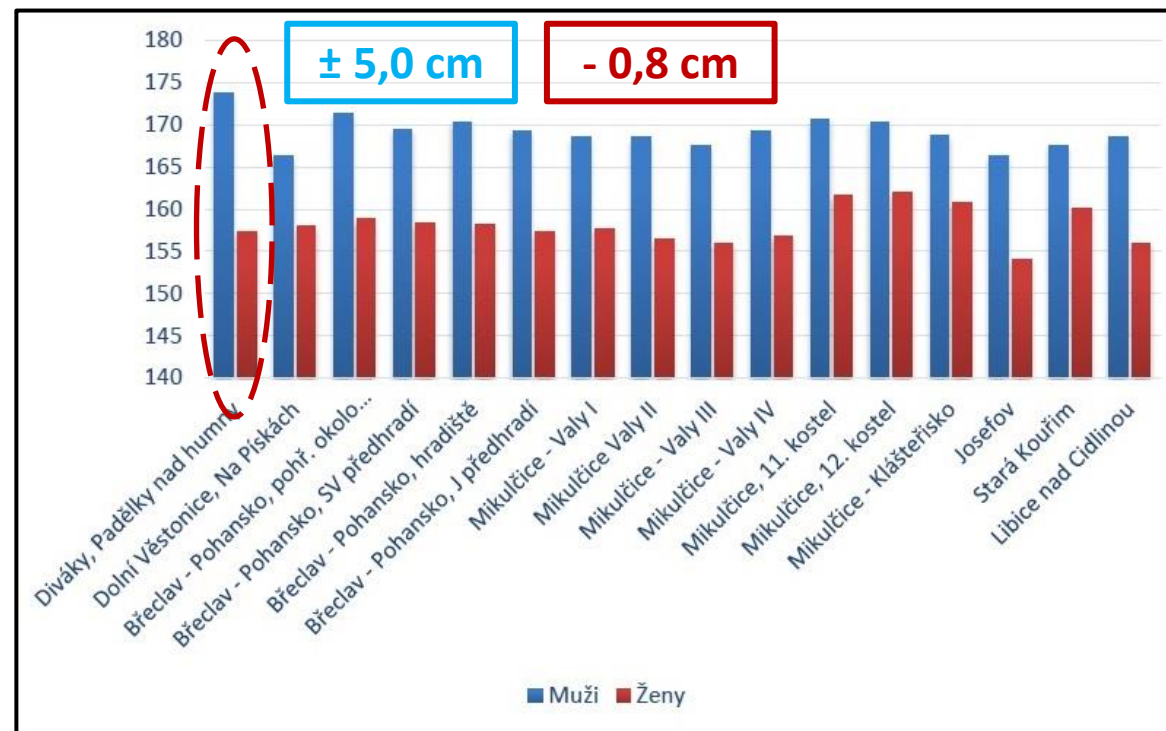
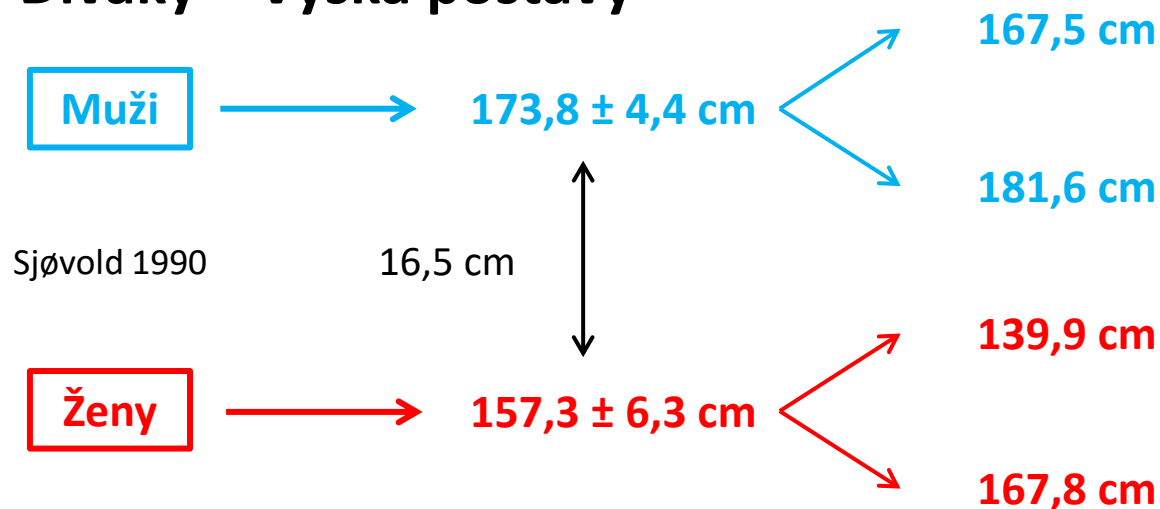
Diváky – Výška postavy

Stupnice	Muži	Ženy
x-139 cm	-	5,3%
140-149 cm	-	-
150-159 cm	-	68,4%
160-169 cm	21,4%	26,3%
170-179 cm	71,5%	-
180-x cm	7,1%	-
n	14	19
x	173,8 cm	157,3 cm
sd	4,4 cm	6,3 cm
min	167,5 cm	139,9 cm
max	181,6 cm	167,8 cm
10. percentil	168,2 cm	151,5 cm
25. percentil	169,9 cm	154,8 cm
50. percentil	173,4 cm	156,7 cm
75. percentil	178,1 cm	160,4 cm
90. percentil	179,3 cm	165,2 cm

- 33 jedinců: 14 M + 19 F

- VP srovnatelná s ostatními SDH populacemi

- variabilita moravské slovanské populace; mezipohlavní rozdíly; metodika

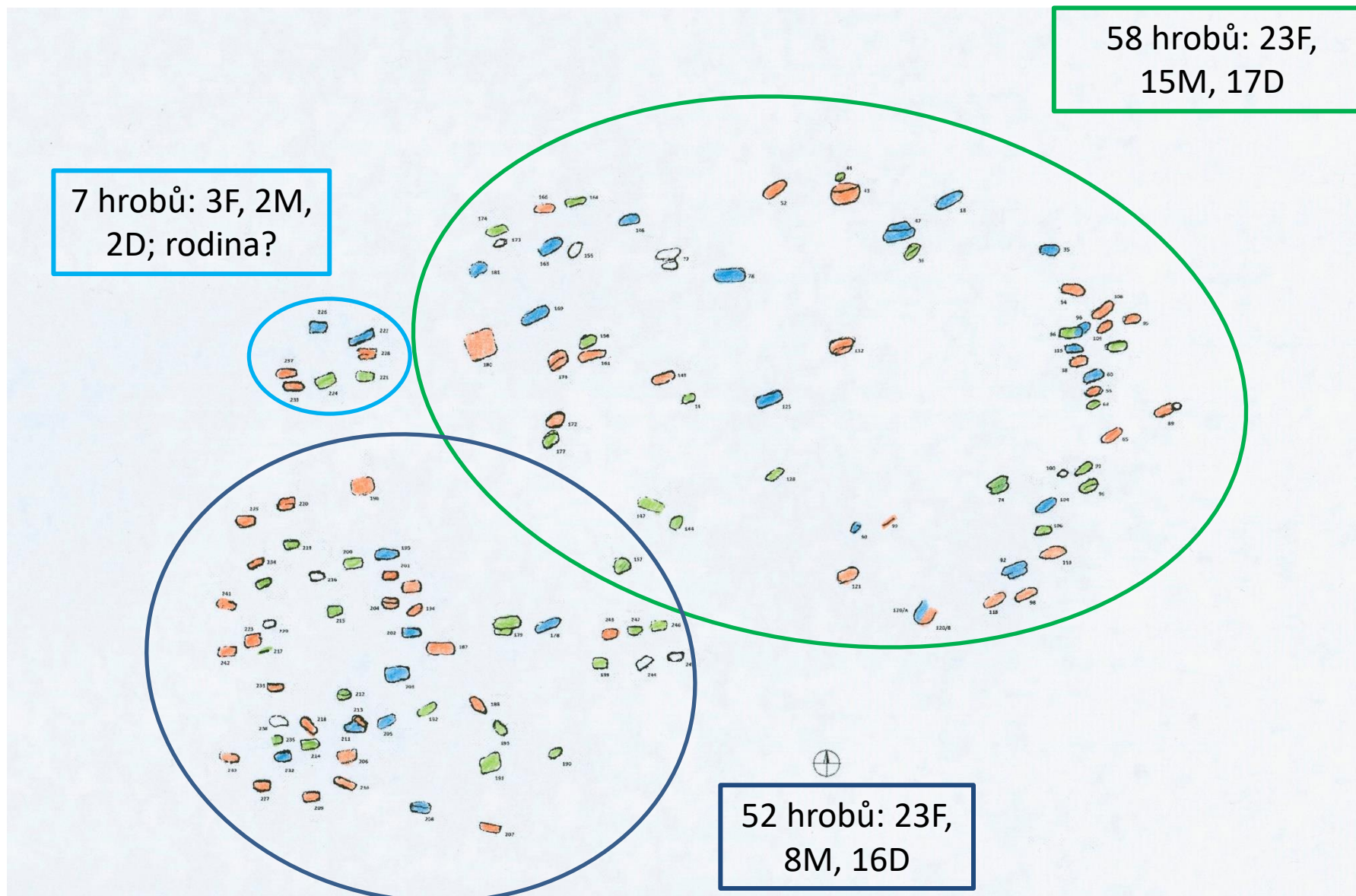
Diváky – Zdraví

- vrozené anomálie a dys
- degenerativně-produkt
- traumata: fraktura klíčk
- nespecifické záněty – p
- kostní projevy anémie –
- choroby zubů a alveolů (H 237), retence (H 189)
- nádor?, hyperostotický
- anatomické variety: vlo

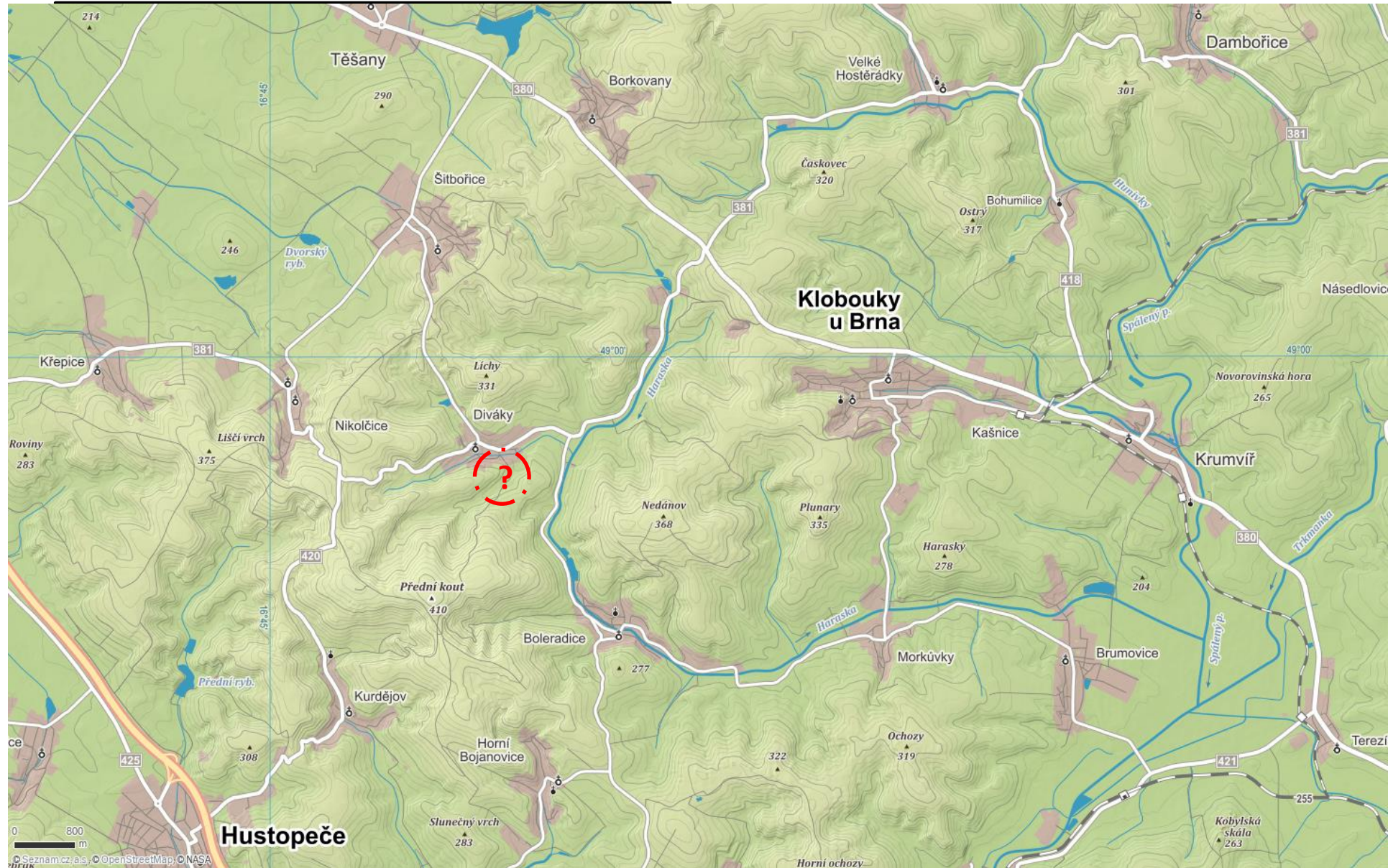

7), mikrodonie (H 207,

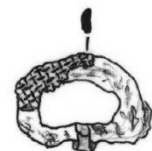
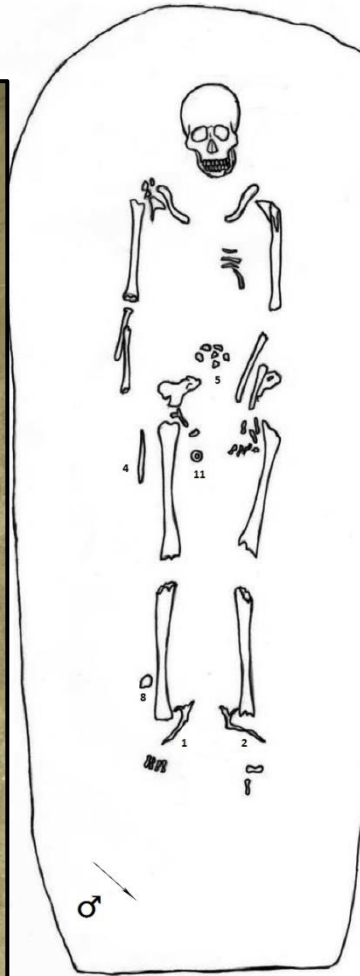
Struktura pohřebiště v Divákách

Bojovníci, elita

H 35
arch. ♂

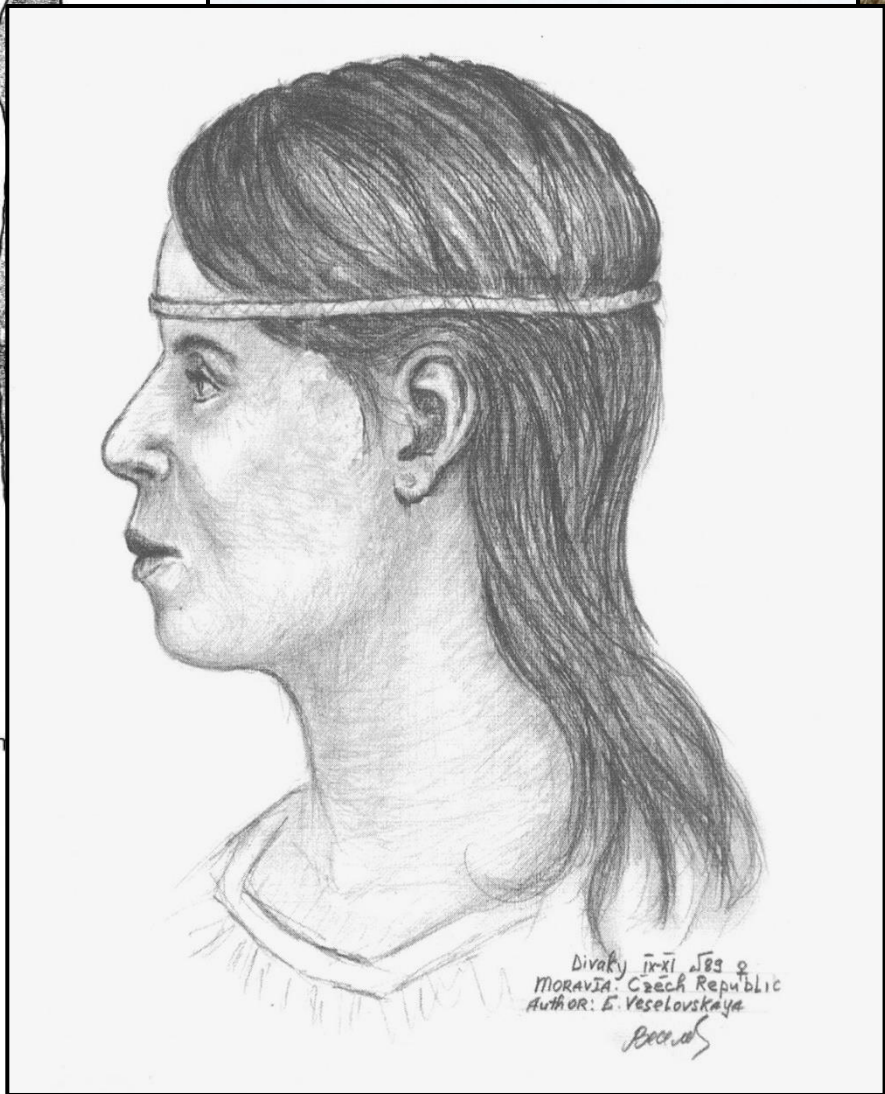
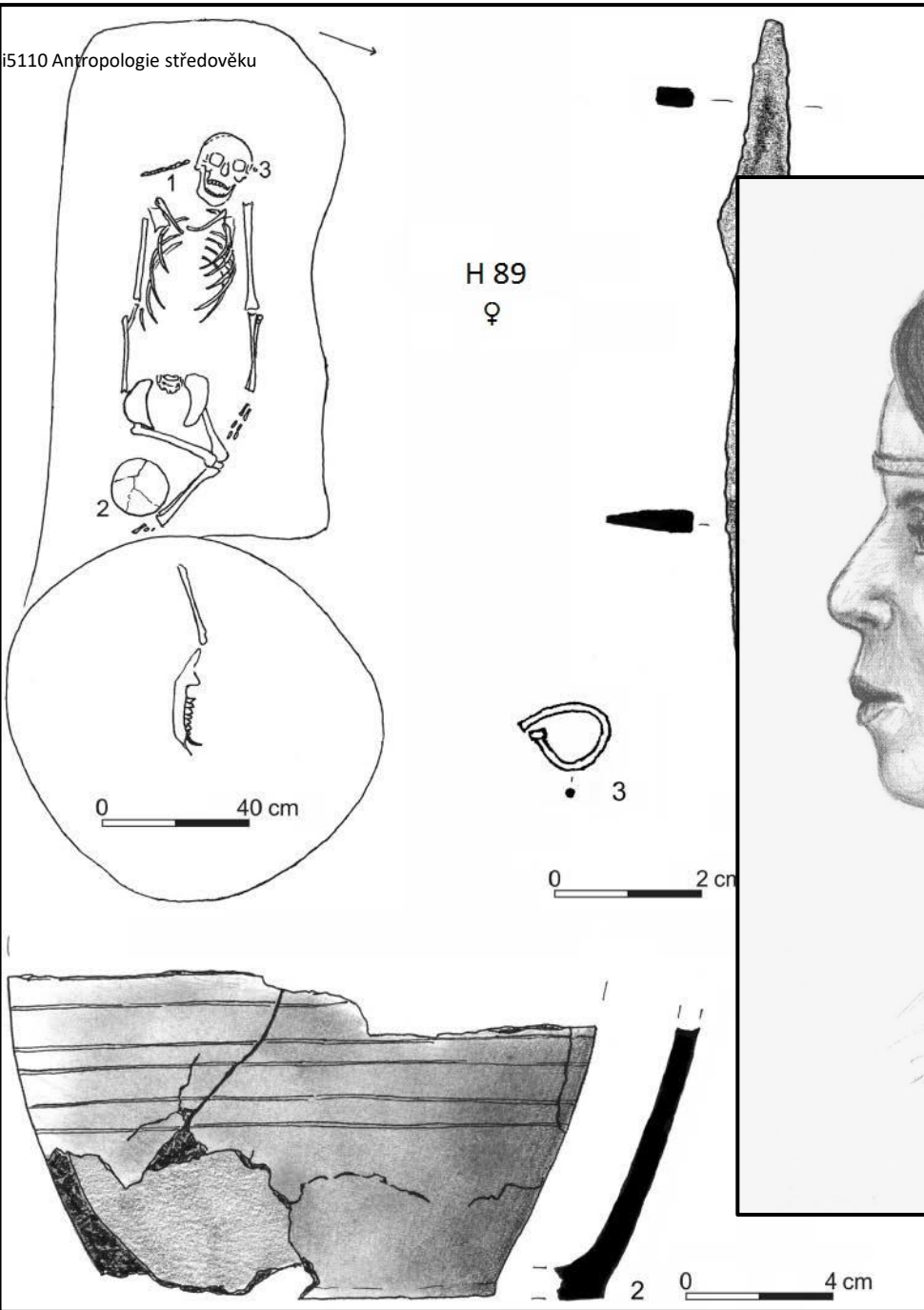

11

LXXIV

LXIII

Diváky IX-XI st. ♀
 MORAVIA, Czech Republic
 Author: E. Veselovskaya
 Pecor

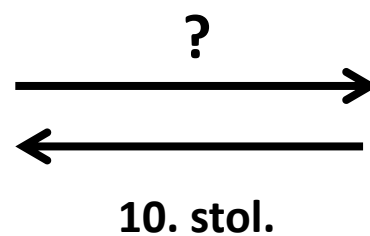
Diskontinuita/kontinuita vývoje

Hiát

Kontinuita

Střední doba hradištní (800-950)
119 hrobů

Mladší doba hradištní (950-1200)
111 hrobů

Archeologicko-antropologická studie středohradištního pohřebiště v Divákách

- ploché venkovské pohřebiště, 119 hrobů se 114 kosterními pozůstatky

→ obyvatelstvo zemědělsko-pasteveckého charakteru

→ populace poměrně uniformní (v porovnání s moravskou slovanskou skupinou)

→ elity a bojovnická složka, předkřesťanské praktiky

→ proces osídlení povodí Harasky v 9. a 10. století

**Svobodné obyvatelstvo
vedené velmožem**

**Organizace místního života;
vztah k moc. centrům**

→ kontinuita/diskontinuita vývoje v 10. století

